

(afbeeldingen en programma lezingen en excursies ontbreken)

INHOUDSOPGAVE BLAADJE 2010/4

- Uit het bestuur - Finette van der Heide
- Redactioneel - Tobias Woldendorp
- Verslag extra ledenvergadering - Lida den Ouden
- Rood met witte stippen - Loes en Frans van der Feen
- Weemoed en wildernis - Evert Pellenkoff
- Mooie natuur vlakbij - Frans van der Feen
- Gezocht: een nieuwe administrateur - Finette van der Heide
- Gierzwaluw heeft het luchtruim ingenomen - Evert Pellenkoff
- Persbericht Red Groenzone Westerpark - Ria Hoogendijk
- Darwin als veldbioloog - Evert Pellenkoff
- Slenteren over de woeste gronden van Winterswijk - Frans van der Feen
- Waarnemingen

UIT HET BESTUUR

Helaas, de zomer is voorbij, dat leek eigenlijk al zo in augustus, maar nu, in oktober, genieten we nog van een mooie nazomer en een heel fraai paddenstoelen seizoen. Dit brengt mij op mijn eerste oproep: onze coördinator van de paddenstoelenwerkgroep, Maurice van der Molen, gaat naar Frankrijk emigreren. We hopen van harte dat iemand zijn taken wil overnemen. U kunt hierover contact opnemen met Nico Schonewille, zie voor zijn gegevens de binnenzijde van het omslag.

En nog een oproep, die ook elders in dit Blaadje komt te staan: Yvonne Swerissen, die al vier jaar de ledenadministratie voor de KNNV Amsterdam doet, wil daar op 31 december mee stoppen. Yvonne heeft veel werk verzet de afgelopen jaren en dat waarderen wij zeer. We zijn nu wel dringend op zoek naar een nieuwe administrateur. Yvonne schrijft nieuwe leden in en stuurt ze een welkomstpakket, ze administreert de opzeggingen, ze houdt bij welke leden betaald hebben en stuurt een aanmaning als dat niet het geval is. Voor de verzending van de Blaadjes print ze de adres-etiketten. Het bezit van een computer en een internetverbinding is noodzakelijk. Een heel belangrijke functie voor het draaien van onze vereniging, als u er iets voor voelt verzoek ik u contact op te nemen met Lida den Ouden, onze secretaris, of met mijzelf.

Een terugblik op de afgelopen periode:

Om een van de excursies uit het volle programma te lichten: de busexcursie naar Winterswijk, Willinks Weust, was wat mij betreft een succes. Prachtig weer, terwijl het verder nogal wisselvallig was in augustus, en een enorme variëteit aan flora, vooral de vele prachtig blauw bloeiende klokjesgentianen zullen mij bij blijven. Ik hield er wel een vermoedelijke infectie met *Borrelia burgdorferi*, de veroorzaker van de ziekte van Lyme aan over, ik hoop dat alle excursiegangers goed hebben opgelet op tekenbeten en hoe die zich ontwikkelden (niet alleen een rode ring om de beet, ook een blauwe plek wijst op de infectie).

Heel hoopgevend is dat het comité Red Groenzone Westerpark succes heeft

gehad met zijn acties. De Bos en Lommerweg zal niet doorgetrokken worden door de Groenzone. In eerste instantie zal worden bekeken of er wel een extra weg nodig is. Mocht dit het geval zijn, dan behelst het voorstel ondertunneling op een andere plek, te weten meer oostelijk ter hoogte van de kinderboerderij in Westerpark naar de nieuwe in- en uitgang van de het Foodcenter (de Markthallen). Als een tunnel financieel niet haalbaar is zal er geen weg komen. Zie de website www.westerpark4all.nl.

Op 10-10-10 hebben we in het kader van de dag van de Veldbiologie met een kraam in het bezoekerscentrum van het Amsterdamse Bos, de Molshoop, gestaan, terwijl Geert Timmermans, Evert Pellenkofft en Hein Koningen excursies door het bos leidden. Er waren zo'n veertig mensen op af gekomen en de samenwerking met de mensen van het bezoekerscentrum was heel prettig. Voor herhaling vatbaar! Vooral Paul van Deursen heeft hier veel werk voor verzet.

We laten de aparte rekening die we hanteerden voor de activiteitencommissie vervallen. Voortaan gebruiken we hiervoor de gewone (contributie-) rekening 350 60 96 tnv KNNV Amsterdam. Dit scheelt kosten en bovendien trad er wel eens verwarring op tussen beide rekeningnummers.

Denkt u overigens aan het overmaken van uw contributie voor 2011?

Ik zie u graag bij een van de lezingen in de komende winter!

Namens het bestuur, [Finette van der Heide](#)

REDACTIONEEL

Vanmiddag was ik even de stad in om Beeldende kunst te kijken. Na enkele uren redactie op zoveel natuurgeweld moet je dan even licht en lucht happen. Het duizelde me voor ogen; vooral de honderden soorten paddenstoelen, die in verschillende verslagen van wandelingen de revue passeerden deden me vermoeden dat het een heel goed padenstoelenjaar -geweest- is. Ik had het kunnen weten, want al dagen schrijft Johannes van Dam het ene na het andere gezwam in receptuur uit.

Anders duizelde het me wel van de epistels over helden van de natuur, Darwin en Carson, om er maar even twee te noemen. We hebben gelukkig tegenwoordig internet om meer te weten te komen dan er aan onderwerpen in Blaadje verschijnen.

Vannacht wordt de klok weer eens teruggezet. Tot groot verdriet van mensen, die gevoelig zijn voor depressie. Hen wordt toch maar weer mooi 200 uren ontstolen. Maar het is een wederkerig evenement, waar we aan zullen moeten wennen. Overmorgen vlieg ik het licht tegemoet. Istanboel. Ook een soort wederkerigheid, want precies vijf jaar geleden was ik hier ook. In het redactioneel van november van Fons Bongers- ik zat nog op een sabbatical van drie maanden in de Levant is opgetekent met als dieptepunt: het CDA diende, gesteund door VVD en LPF (sic), een motie in waarin de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselveiligheid werd opgedragen wetgeving te maken, waarin alleen diersoorten zijn beschermd, die in de wettelijk beschermde natuurgebieden leven. In vijf jaar weer terug bij af. Nederland glijdt weer af naar een bedenkelijk niveau: natuur en milieu wordt weer een linkse hobby.

Ons wordt het licht ontstolen, maar ik ga lekker weer even naar de Levant.

[Tobias Woldendorp](#)

VERSLAG EXTRA ALGEMENE LEDENVERGADERING

jaargang 109 2 oktober 2010

Aanwezig zijn 19 leden, inclusief 3 bestuursleden (Finette van der Heide, Nico Schonewille en Lida den Ouden, verslag) en inclusief het aspirant-lid Diana van Putten en erelid Ger van Zanen.

Afwezig met bericht zijn: Henny en Gerard Vriens, Jan Willem Wertwijn, Petra Kerkhof, Rome de Vries, Marianne Kits van Heyningen, Nel Ypenburg. Jan Timmer en Paul van Deursen.

1. Opening door de voorzitter

De voorzitter Finette van der Heide opent de vergadering. Finette verwelkomt alle aanwezigen en speciaal het erelid Ger van Zanen.

2. verkiezing Diana van Putten tot bestuurslid

Finette stelt Diana voor aan de aanwezigen. Diana is sinds afgelopen voorjaar lid van de activiteitencommissie, samen met Hein Koningen, Geert Timmermans en Paul van Deursen. De activiteitencommissie is in de plaats gekomen van de coördinator excursies en lezingen. Namens de activiteitencommissie zal, indien de aanwezigen het er mee eens zijn, Diana als contactpersoon van deze commissie toetreden tot het bestuur.

Finette vraagt de aanwezigen in te stemmen met het verkiezen van Diana als bestuurslid. Alle aanwezigen gaan hiermee met applaus akkoord.

3. Finette sluit de vergadering

4. Pauze

In de pauze is er, behalve koffie en thee, zoals altijd verzorgd door Riet Vogel, ook verkoop van tweedehandsboeken van onze leden. Hier wordt volop gebruikt van gemaakt.

5. Lezing Vissen in Amsterdam

Na de pauze houdt Geert Timmermans een lezing over Vissen in Amsterdam.

Geert heeft enkele maanden geleden de nieuwe werkgroep Vissen, Amfibieën en Reptielen opgericht. Deze werkgroep loopt goed. De werkgroep houdt zich onder andere bezig met het inventariseren van vissen, amfibieën en reptielen in Noord-Holland, samen met RAVON. In november is in dit kader nog een activiteit gepland (zie t.z.t. de website) en volgend jaar komt er een atlas uit.

Van de 120 zoetwater- en 70 zoutwatervissen in Nederland komen in Amsterdam respectievelijk 40 en 30 soorten voor. Geert houdt aan de hand van *Amphibia* een mooi betoog over hun leefwijze, voortplanting, variatie in vorm, grootte etc. Namens het bestuur: [Lida den Ouden](#), secretaris

ROOD MET WITTE STIPPEN

Voor kinderen is de vliegenschwam van kabouter Spillebeen de bekendste paddenstoel. Toch hebben we hem zaterdag 2 oktober niet gezien, toen Peter Heijtel een excursie leidde waarbij we via de landgoederen Leyduin en Woestduin naar de Amsterdamse Waterleidingduinen wandelden.

Wel zagen we de bij vliegen geliefde stinkzwammen en tientallen andere paddenstoelen.

Toen we uit bus 51 uitgestapt waren liepen we de Manpadslaan op, langs de slangenmuur van het landhuis. Daar bloeiden herfstkrokussen. De laan leidde ons via een vlak weidegebied, dat 3000 jaar voor Christus strandvlakte was, naar

Leyduin.

In het bos waren volop paddenstoelen te zien, zoals elfenschermpje, trechter-zwam en bundelzwam.

Veel monumentale bomen ook: beuk, tulpenboom en vleugelnoot (met een gekraagde aardster eronder). Verderop een zwepenboom (*Celtris australis*). Verder lopend langs het zogenaamde Tweelingshuis. Op de grond veel van die prachtige glanzende kastanjes en weer paddenstoelen: eikenbladzwam, plooi-voetstuiwzwam, honingzwam, rode koolzwam.

Ooftkelder

Een heuvel waaronder we een ijskelder vermoedden bleek een ooftkelder te zijn, waar men steeds zacht fruit in bewaarde, makkelijk te eten voor tandenloze lieden. Via een fraaie doorkijklaan beklommen we de heuvel met de Belvédère. In de goede oude tijd reden de rijke dames uit de omringende landgoederen met hun koetsen erheen om 's middags om vier uur thee te drinken. Vanuit het Tweelingshuis bracht een bediende een blad met gerei voor de 'high tea'. De andere kant op hadden de dames zicht op zee.

Stijfzelzwam

Afzakkend over landgoed Woestduin van jonkheer Van Lennep, president-directeur van de waterleidingmij., bereikten we een cascade. Dit is een gegraven beek, waar de rijken vroeger 's met water speelden; door sluisjes, watervalletjes en fonteinen aan te leggen.

Fred en Chantal voegden zich bij ons gezelschap en samen wandelden we bij de zang van Roodborst Boomklever en -kruiper verder langs nog meer paddenstoelen, het week oorzwammetje, de vissige russula, helmmycena en een heksenkring van elfenschermpjes. Karin voelde licht griezelend aan de glibberige stijfzelzwam. Op een dode boom zat een aantal doolhofzwammen. Verder langs het pad zagen we een hertenzwam en nog zo'n vieze: de biefstukzwam.

Inmiddels hadden we de Amsterdamse Waterleidingduinen betreden, waar we bij het bezoekerscentrum ons brood aten.

In de oranjekom zaten Kuif- en Tafeleenden. Erboven :de blauwe flits van een IJsvogel.

Vinkentouw

Peter leidde ons naar een wei met een vinkershuisje. Op de vinkenbaan plachten Van Lennep c.s. vinken, kepen en kneuen te vangen. Op een teken trok Manus in het huisje aan het vinkentouw om het net te openen. Er waren kooien waarin gemaskerde lokvogels zongen; ook vlogen er vogels los. Als ze de nek was omgedraaid werden de vinken en ook enkele andere zangvogels aan een satopen gegeren.

Verder liet de excursieleider ons de verdeelvijver zien. Toen in 1957 het duinwater op begon te raken werd hier water vanuit de Vecht en de Rijn ingelaten, wat via infiltratiekanalen in de duinen zakt en na 3 maanden in de 9 meter lager gelegen Oranjekom terecht komt, vanwaar uit het via de 'waterfabriek' richting Amsterdam gaat, onderweg nog op reinheid gecontroleerd door forellen.

Peter vertelde dat de beheerder hier ook een geheime watervoorraad heeft voor als Tsjernobyl nog eens ontploft.

Dan door het lindelaantje, waarnaast de elzenbroekbosjes: daar kapte men destijds hakhout voor de bakkerijen en voor verwarming.

Somber en grauw

We liepen langs sombere honingzwammen, sikkelkoraalzwammen en asgrauwe koraalzwammen. Op een dode boomstronk oranje slijmzwam, myxomycota, het beginstadium van de bloedweizwam, ook wel blote billetjeszwam genoemd.

Een heel aantal gewimperde aardsterren werd ontdekt.

Langs het klinkerpad langs aangeplante hemelbomen richting uitgang.

â€™ Was eigenlijk nog te vroeg om met dit prachtige weer (tussen de regen door die om acht uur nog met bakken uit de hemel viel en ook weer na vijven) naar huis te gaan, dus knoopten we er nog een rondje aan vast langs de kanalen, waar we een licht en een donker damhert zagen en waarlangs nogal wat van de zeer giftige doornappel groeit. Aan de andere kant een weelderige onderbegroeiing van inmiddels bruin geworden adelaarsvaren.

Peter liet ons het laatste stuk nog even flink zweten toen we ons via het rulle ruiterspad langs een weide met een heel groepje damherten naar de uitgang bij de Oase begaven om bus 90 van 15.54 u terug te nemen. We waren tevreden met onze oogst van ruim veertig soorten paddenstoelen.

Loes en Frans van der Feen

WEEMOED EN WILDERNIS

Op 31 mei 2008 waren we met een KNNV busexcursie naar Tiengemeten, een Natura 2000, gebied met soorten en leefgebieden die op Europees niveau zeldzaam zijn. Het eiland is onderdeel van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur voor zover die met alle moedwillige versnippering nog wat voorstelt. Op 4 juli 2010 was er in het Westerpark op uitnodiging de voorvertoning van de film Weemoed en wildernis over dit eiland, een montage uit drie eerdere documentairedelen. De maakster, Digna Sinke, heeft haar bedrijf om de hoek en was gastvrouw en zij beantwoordde vragen van een interviewer en mensen uit de zaal; een zeer divers publiek met ook voormalige bewoners van het eiland. De film volgt de veranderingen in het landschap vanuit een persoonlijk poëtisch perspectief. Er is een aantal vaste camerastandpunten net zoals bij landmeten, waardoor de verandering prachtig zichtbaar wordt. Digna komt zelf van het Zeeuwse Flipland, Sint Philipsland, heeft als kind de watersnoodramp meegemaakt en speelde daar als kind met een â€œslikjasâ€• in de modder! met veel schik in het slik. Deze herkenbaarheid van â€œpoten in de modderâ€• voor boer en natuurbe-schermer geeft een verbondenheid en het oergevoel van â€œk ben er nog en ik mag dit weer meemaken, de steltlopers poeren in het slik en de zwaluwen jagen met honderden op insecten boven de plasdras dan duizenden ganzen gevolgd door stilte boven de vlakte met een eenzaam eendenjagende slechtvalk â€• ..zou ik zelf zeggen. Tiengemeten is in prachtige beelden ook een samengaan van land en water, van bijzonder mooi licht en landschap en van mens in cultuur en natuur. In de jaren 90 werd besloten om van Tiengemeten weer wilde natuur te maken. Het maken van de plannen, het vinden van vervangende bedrijven voor de boeren en de financiering namen tien jaar in beslag. In 2006 werd begonnen met de herinrichting van het eiland. Asphaltwegen werden weggehaald, kreken werden gegraven, bomen werden geroid en nieuwe bomen werden geplant, dijken werden opgehoogd of juist afgegraven. Digna Sinke volgt de veranderingen in het landschap over een periode van 13 jaar, terwijl ze ook terugblijkt op de veranderingen in haar eigen leven (tijdens

deze periode verloor ze haar levenspartner en producent van de film, Ren  Scholte). Door deze vervlechting is het uiteindelijke thema van deze film tijdelijkheid en vergankelijkheid geworden.

De ontwikkeling van de  ~ nieuwe natuur ™ op Tiengemetten ligt goed op schema. Er is in korte tijd een grote biodiversiteit ontstaan en er zijn veel soorten vogels bijgekomen. In het eerste jaar waren er al 20 procent meer broedvogels te zien dan voor die tijd. Zo broeden er nu zelfs steltkluten. Kleine zilverreiger, groenpootruiter en bosruiter zijn al gesignaleerd. Inmiddels is ook de zeldzame Noordse woelmuis vaste bewoner. Er zijn al ree n gesignaleerd, die zijn komen overzwemmen vanaf de wal. Toen ik er eind mei was telde ik een grote groep van ruim 800 laag jagende gierzwaluwen, tezamen met vele boeren en huiszwaluwen langs me zovend. Natuurmonumenten hoopt dat er de komende jaren nog veel diersoorten bijkomen. Het eiland van ongeveer 1.000 hectare is in drie delen verdeeld, met elk een eigen sfeer. E n deel van het gebied staat als kom vrijwel helemaal onder water. De westkant van het eiland is vrije wildernis, terwijl in het derde deel aandacht aan cultuurhistorie wordt gegeven.

Het water zorgt voor dynamiek. En dynamiek staat garant voor rijkdom, dus is er een geul gegraven en is de kade doorgestoken. Het Haringvliet stroomt sindsdien weer vrij in en uit. Aantrekkelijk is ook de herstelde vliedberg op het midden van het eiland. Deze vliedberg was destijds bedoeld om extreem hoog water te kunnen  ~ overtijen ™. Hier kun je vandaag de dag genieten van een uitzicht over het hele eiland. Een kudde van circa 80 Schotse Hooglanders gaat opschot tegen (maar vernielt als grote grazer ook kwetsbare planten, hetgeen de vraag oproept of er niet kleine stukken afgezet moeten worden?). Het eiland trekt nu al jaarlijks 30.000 tot 40.000 bezoekers. Er vaart een pontje op Tiengemetten vanuit de buurtschap Nieuwendijk, ten westen van Zuid-Beijerland. Bezoek het eiland nog eens en kijk bij gelegenheid naar de film!

Evert Pellenkoft

MOOIE NATUUR VLAKBIJ!

Je hoeft niet naar het buitenland voor verrassend mooie natuur! En nog mooi weer ook., toen Peter Heijtel op zaterdag 14 augustus een groepje KNNVers door het moerasgebied de Liede en via Spaarnwoude naar Spaarndam leidde.

Vanaf station Spaarnwoude langs Sleedoorn richting de weer gerestaureerde molen de Veer en om de Veerseplassen langs het moeras. We stonden al even stil bij het grijskruid. In de sloot bloeide kikkerbeet en zwanenbloem. In het gras reuzebovist en weidechampignon. Verderop moerasandoorn, moerasvergeetmeniet en watereppe. In een weide stonden zwartbonte paarden!

Om de hoek werden we verrast door prachtig krabbenscheer, witte en roze hennepnetel. Toen gingen we richting houten brug over de Liede. Daar werden we verrast door gele waterkers en heerlijk geurende watermunt. Aan de overkant zien we Penningsveer liggen.

Peter verhaalt hoe waterrijk het hier in vroeger eeuwen was en dat je met de trekschuit tot Halfweg kon varen. Daarna overstappen om een andere richting in te slaan, Haarlem of Haarlemmerliede (het vroegere Polanen). Leuk om hier langs de huizen van Haarlemmerliede te wandelen. Bij een boerderij ertussen zien we de overblijfselen van een moerasgastank. Energie gewoon uit de grond! Veel Huismussen hier, Putters en Huiszwaluwen.

Paardenstraat

Tegenover de H. Jacobus de Meerdere rusten we op bankjes aan de Paardenstraat. Hier stalden de boeren die ter kerke gingen hun koetsen. Tussen het groen zien we een glimp van de pastorie. Daar woont de pastoor en vroeger twee kapelaans, geassisteerd door huishoudster, bellenmeisjes e.d. Peter vult het beeld aan met eigen ervaringen uit het rijke Roomse leven.

Zijn we hier vlakbij Amsterdam? Niet te geloven!

Dan iets terug een verrassend klinkerpad dwars door de pas gemaaide geurige weiden en via kleine bruggen het Lieveldenpad. Een haas doet voor ons uit zijn naam eer aan. Hier tandzaad, egelskop en waterweegbree.

De reus van Spaarnwoude

Nog een asfaltweggetje, langs parelstuifzwam en panterammonieten naar de historische Stompe toren van Spaarnwoude. Staat er al sinds 1073 en heeft sindsdien van alles meegemaakt, o.a. verwoesting door de Spaanse troepen. In een zijmuur is met twee speciale stenen de "spanwijdte" van de armen van de plaatselijke reus Claes van Kieten aangegeven: 2.69 m!

Duidelijk is te zien dat het kerkje op een (de oudste) strandwal ligt, in de verte zien we de volgende liggen: daar staat de Bavo op

Via een volgend (fiets)pad wandelen we naar Spaarndam. Op de dijk daar vertelt Peter hoe vroeger tot hier het IJ klotste. Hij ziet het nog voor zich. Nu ligt er het laaggelegen deel van dit plaatsje met een klein kerkje met groen verweerde toren. Dan langs het Rijnlands magazijn Spaarndam in. Langs de dijkhuisjes en het beeld van Hansje Brinkers, waarover een Amerikaanse verzong dat hij met zijn vinger een dijkdoorbraak voorkwam, de Taanstraat in. Aan de pittoreske anders zo rustige binnenhaven staan nu allemaal kraampjes van de kunstmarkt. Hier zijn werkelijk mooie werken te koop!

We moeten helemaal tot Fort Zuid (van de betonnen bouwwerken van de Stelling van Amsterdam, met haken in de muur waarmee men de camouflagenetten kon bevestigen) doorlopen voor we op een terras neer kunnen ploffen. "H", daar zijn we wel even aan toe.

Het laatste stukje van de wandeling gaat langs de Hekslootpolder en de mooie Nel, waar wel 100 ruiende Nijlganzen zwemmen. Verderop brengt bus 4 ons naar station Haarlem.

Frans van der Feen

GEZOCHT EEN ADMINISTRATEUR

Wij zijn op zoek naar een nieuwe ledenadministrateur voor de KNNV Amsterdam vanaf 1 januari 2011. De administrateur schrijft nieuwe leden in en stuurt ze een welkomstpakket, administreert de opzeggingen, houdt bij welke leden betaald hebben en stuurt een aanmaning als dat niet het geval is. De administrateur is behulpzaam bij de verzending van de Bladjes en print hiervoor de adres-etiketten. Het bezit van een computer met internetverbinding is noodzakelijk. De ledenadministratie is een heel belangrijke functie voor het draaien van onze vereniging. Als u er iets voor voelt verzoek ik u contact op te nemen met Lida den Ouden, onze secretaris, of met mijzelf.

Finette van der Heide

GIERZWALUW HEEFT HET LUCHTRUIM INGENOMEN

Vrijdag 16 juli werd ik door Nora uit de Hemonystraat in de Pijp gebeld. De burens hadden in de tuin een gierzwaluw op de grond gevonden. Geen onvolgroeide pennen, zat niet met bolle veren, keek nog rond met de kop omhoog en fladderde af en toe. Ik adviseerde een schoenendoos met gaatjes en water geven door pipet in de bek te stoppen, want uitdroging door stress vormt een gevaar. In de avond ging ik langs en trof een volgroeide jonge gierzwaluw met witte veerrandjes. Tot mijn schrik was er een oog beschadigd. We besloten hem toch vrij te laten want in het vogelasiel konden ze hier ook niets mee, zo kreeg hij misschien nog een kans. Een gezonde gierzwaluw laat men vrij door hem voorzichtig van op een hoog uitgestrekte hand te laten wegvliegen. Je voelt kracht en zware borst – een vogel als een kogel. In de straat zat hij eerst met knijpende scherpe klauwtjes op mijn hand en keek rond naar de boven ons vliegende gierzwaluwen. Het viel me op dat deze vogel flink kleiner was als de die ik jaren geleden liet vliegen.. er zijn behoorlijke individuele grootteverschillen.. Ik voelde hoe hij begon te trillen om de spieren op te warmen, hij kromde zich naar voren en na een halve minuut fladderde hij weg. Wat een onbeschrijflijk gevoel. Eerst twintig meter rechtuit toen draaide hij in de smalle straat en cirkelde in een spiraal boven ons omhoog, bij de dakrand gekomen werd hij zonder geluid door een toesnellende andere gier-zwaluw begeleid en vloog omhoog naar de zwerm van ongeveer dertig rondbuitelende soortgenoten. Blijkbaar zijn ze er op uit met laag vliegende gierzwaluwen mee te vliegen want in deze tijd is er overdag ook meer activiteit bij nestingen dan vroeger in het jaar. Gemengde gevoelens van vreugde, sensatie en bezorgdheid om zijn verwonding. Een wilde vogel kreeg zijn (korte?) vrijheid terug, met zo min mogelijk ingrijpen. We zijn nog even naar de Amstel gelopen om de gierzwaluwen te bekijken. Ook daar zitten er volgens Nora steeds minder boven de daken, waar vroeger hele kolonies zaten. Afhankelijk van het weer kan de trek reeds in de loop van juli naar het zuiden beginnen, vanaf de derde week vanaf het begin van de trek neemt dit massale vormen aan. Dan is er vaak een dag dat ze zich uit alle buurten verzamelen en overdag gaan rondcirkelen als generale repetitie, met steeds meer vogels: in de jaren zeventig waren dit er duizenden, de hemel zag dan zwart van de gierzwaluwen boven het oude Amsterdam.

Begin augustus zijn alle gierzwaluwen bij ons verdwenen, al is er daarna nog wat (hoge) trek van late broedvogels tot in september, de meeste uit Scandinavië waar ze een maand later dan bij ons gaan broeden en dus ook later vertrekken.

Rachel Carson was zo verontrust over het overvloedige gebruik van synthetische chemische insecticiden na de oorlog, dat ze zich hierop ging toespitsen en de bevolking wilde waarschuwen voor de effecten van het misbruik van pesticiden. Want hoewel de mens maar een deel is van de natuur, beschikt deze over het dubieuze vermogen om het milieu (soms onherstelbaar) te veranderen. Carson werd in 1962 wereldberoemd met haar boek *Silent Spring*, misschien wel het eerste boek waarin de milieuproblematiek een centrale plaats inneemt. De titel is een verwijzing naar de lente van het apocalyptische jaar dat de vogels niet meer zullen zingen doordat zij als gevolg van het gebruik van bestrijdingsmiddelen zijn uitgeroeid. Ondanks de tegenspraak en de kritiek is door haar boek het onderzoek naar niet-giftige bestrijdingsmiddelen sterk gestimuleerd. In 1963 hield ze een toespraak voor het Amerikaanse Congres waarin ze de bescherming van het milieu en de mens die daarin leefde eiste. Haar ideeën over de schoonheid en de bescherming van het

leven blijven nieuwe generaties inspireren om de wereld en al de levende wezens te beschermen. Helaas is dit een halve eeuw later nog steeds even actueel in Afrika waar de meest schadelijke pesticiden nog steeds de kringloop aantasten – en vooral de trekvogels van voorbij de Sahara staan bij ons op de Rode lijst. Zo zal ook de gierzwaluw aan de beurt komen als het zo blijft, want buiten bedreigingen als natuurlijke vijanden, vangst, afschot, zwaar weer en gebrek aan nestgelegenheid is deze vogel toch vooral afhankelijk van insecten in de lucht ook wel aeroplankton genoemd. In Engeland is de ‘swift’ in 15 jaar met 40% afgenomen. Dus waarschijnlijk ook bij ons. Een grote algemene telling in heel Nederland waaraan iedereen in zijn omgeving meewerkt als bij MUS (Meetnet Urbane Soorten) zou zijn status kwetsbaar nog eens kunnen onderbouwen.

Elk jaar zijn er weer minder ‘giertjes’ boven de stad. Ik hoop dat dit gevoel van verlies en ongerustheid niet de overhand krijgt, want voor velen is deze vogel ‘n met onze stad. Om deze machteloosheid tot uitdrukking te brengen heb ik, als u me deze literaire doodzonde vergeeft, een gedichtencollage gemaakt van bestaande maar door mij bewerkte gedichten:

*Ik hou van het zwieren der gierzwaluwen
Maar de gierzwaluwen weten dat niet
Voor hen ben ik lucht
die ze zelfs niet gebruiken om in te vliegen
Hun vrienden kiezen ze op eenzame hoogte
Ze zijn niet laag bij de grond
en hun hoogmoed is erg bescheiden.
In gierzwaluwogen valt hetzelfde licht
als in het oog van mensen
Het levende schept adem uit ‘n bron
vangt van zijn eerste kreet
tot aan zijn laatste huivering
dezelfde zon
Wij denkenden gaan met deze vogels
Onder dezelfde hemel
Dezelfde einder tegemoet
Door een verlangen gedreven
Leven!*

*Gierzwaluw heeft het luchtruim ingenomen.
Haar zie ik niet, hem hoor ik wel; de een vindt
de ander trefzeker terug.. Waarom schromen
ze terug te keren? Het stadslandschap zint
op nieuwe woorden, klanken en een tome-
loos verlangen bij zwoele zuidenwind.
vioolsleufjes snuiven geuren van die ene stad
opus apus heeft zacht gierend geluk gehad.
Gierzwaluw heeft het luchtruim ingenomen.*

Evert Pellenkoff

PERSBERICHT

Amsterdam, 14 oktober 2010

Het Comité "Red Groenzone Westerpark" is verheugd het volgende te kunnen melden:

In Ontwerp-Structuurvisie 2010 van Amsterdam, die het College van B en W op 1 december 2010 aan de Gemeenteraad ter vaststelling zal voorleggen, is het oorspronkelijke idee de Bos en Lommerweg te verlengen met een bovengrondse verkeersweg dwars door de volkstuinten Nut en Genoegen en Vereniging Volkstuinders Sloterdijkermeer van Groenzone Westerpark, gewijzigd.

Mede door de grote inzet van diverse organisaties en duizenden individuele bewoners, door een visie in te dienen, er bekendheid aan te geven of hun handtekening te zetten op een van de petitielijsten of op de website van Westerpark4all.nl, is het College overtuigd geraakt van het belang van Groenzone Westerpark met de volkstuinten voor de leefbaarheid in Westelijk Amsterdam.

Wat houdt de wijziging in?

In eerste instantie zal worden bekeken of er eigenlijk wel een extra weg nodig is! Mocht dit zo zijn, dan behelst het voorstel ondertunneling op een andere plek, te weten ter hoogte van de uitgang van de Markthallen (het Foodcenter) onder het Cultuurcentrum Westergasfabriek door en zo verder richting Westhavengebied binnen de ringweg A10.

Mocht een tunnel financieel niet te verwezenlijken zijn, dan zal er geen doorsnijding met een weg plaatsvinden!

Aldus het gewijzigd ontwerp.

Bovengenoemd Comité vindt dit een prachtig voorbeeld van goede communicatie tussen Gemeentebestuur en burgers.

24 november 2010 is er bij de Commissie Bouwen, Wonen en Klimaat nog gelegenheid ingediende visies mondeling toe te lichten, waarbij publiek aanwezig kan zijn. Het huidige concept Structuurvisie 2010 wordt aan de Gemeenteraad voorgelegd op 1 december 2010; deze vergadering is eveneens toegankelijk voor publiek.

Meer informatie is te vinden op de Website Westerpark4all.nl

Namens Comité "Red Groenzone Westerpark"

Ria Hoogendijk

DARWIN ALS VELDBIOLOOG

Tot mijn verbazing heeft niemand iets in Blaadje gezet over Darwin in 2009.

Misschien, omdat Charles Darwin nooit in Nederland is geweest. Ook in Natura heb ik er weinig over vernomen. Geheel onterecht, daar hij een interessante biografie heeft.

Er is geen wetenschapper waarvan we zoveel weten als Charles Darwin. Hij bewaarde dan ook alles: kladjes, notitieboeken, oude manuscripten, aantekeningen en overdrukken. Niets daarvan is weggegooid. Zijn hele correspondentie van 14.500 brieven is eveneens ontsloten. Dankzij de relatief snelle postbezorging. De postzegel is een Engelse vinding waar Darwin erg veel aan te danken had voor een snelle uitwisseling van gedachten en informatie.

Charles Darwin is in 1809 in Shrewsbury geboren, waar hij een bevoorrechte en

beschermde jeugd doorbracht. Bevoorrecht. Denk in dit verband ook maar aan Charles Dickens, een tijdgenoot van Darwin, die de armoe en sociale misstanden beschrijft van Darwin's leeftijdgenoten uit de lagere klassen (..en dan denk ik niet aan Oliver Twist de musical !). Zijn vader is een welgestelde arts, zijn moeder is van de rijke Wedgwood familie. De familie Wedgwood had al naamgemaakt binnen de industriële sector en vanuit deze achtergrond beschikte Josiah Wedgwood over vele talenten op het gebied van wetenschap, kunst en technologie. Deze kennis gebruikte hij om in 1759 een aardewerkfabriek op te richten. In tegenstelling tot de gangbare industrie in zijn tijd besteedde Josiah Wedgwood hierbij veel aandacht aan de sociaal-emotionele aspecten van zijn werknemers en hield hij niet op bij de bouw van enkel een fabriek. Deze grootvader was fel tegen de slavernij hetgeen Darwin later beïnvloedde bij het observeren van de mens. Zijn andere grootvader Erasmus Darwin schreef een boek, Zoonomia, waarin een eerste theorie over evolutie stond . Ook vertaalde hij de taxonomie van Linnaeus uit het Latijn waarbij hij vele Engelse plantennamen zelf bedacht. Erasmus Darwin was ook uitvinder van onder meer een horizontale windmolen voor Wedgwood, een scheepslift, een kopieermachine, een artesische bron en een verbrandingsmotor. Een zekere erfelijke intelligentie is dus waarschijnlijk met deze bijzonder opa's (meer Wedgwood dan Darwin volgens genetica). Darwin is al vroeg zeer ondernemend en vindt de school maar saai hij maakt liever urenlange strooptochten door het veld en verzamelt vogeleieren, stenen en mineralen. Hij kan goed hardlopen en keilt met stenen over de rivier voor het huis: leeftijdgenoten zwoegen dan in mijnen en fabrieken. In 1818 gaat hij naar kostschool maar

presteert er weinig, wel loopt hij achter de tuinman aan om over planten te leren. Hij gaat veel met de hond fanatiek op jacht, wat in die tijd gebruikelijk was voor de hogere klasse, maar wat hij later betreurde. Hij schiet vogels en knaagdieren en hij werkt aan de uitbreiding van een collectie van kevers en schelpen. Ook vist hij in de rivier. Darwin wordt van school gehaald om medicijnen te gaan studeren in Edinburgh, maar de studie bevalt hem slecht Charles kan geen menselijk bloed zien en verafschuwt de anatomielessen en operaties zonder verdoving.

Het bloed kruipt waar het niet gaan kan en net als vroeger biedt de natuur hem afleiding. Darwin krijgt een paar huizen verderop les in het opzetten van vogels door de voormalige slaaf John Edmonstone die hem ook veel vertelt over de tropen. Hij brengt veel tijd door in het museum van natuurlijke historie van Edinburgh en wordt lid van een studentenclub, waar veel verhitte discussies over natuurwetenschap en politiek plaatsvinden. Zijn interesse gaat uit naar natuurhistorie in plaats van medicijnen. In zijn jeugd las hij het verslag over de reis van de Duitser Alexander von Humboldt in Zuid-Amerika en "Een natuurlijke historie van Selborne" door dominee Gilbert White; beiden onderzochten nauwkeurig de natuur in het veld en schreven boeken vol vragen in avontuurlijke stijl die Darwin inspireerde en grote bewondering voor de levende natuur bijbracht. Hij schreef daardoor zijn nauwkeurige vogelwaarnemingen in een eigen notitieboek en vond uit pure bewondering dat iedere gentleman ook ornitholoog moest zijn! Ook van wetenschappers met wie hij optrok, leerde hij veel feiten, in Schotland van de curator van het natuurmuseum te Edinburgh, een zooloog en een scheikundige en in Cambridge van de botanicus Henslow en de geoloog Sedgewick. De laatste leerde hem veel bij tochten in het veld. Hij reist veel en doet tijdens die reizen veel geologisch onderzoek. Na afronding van zijn studie theologie scheept Darwin zich op voorstel van Henslow in op het marineonderzoekschip de "Beagle". Naast het in kaart brengen van de kusten, wilde kapitein Fitzroy op deze reis de waarheid van

Genesis bewijzen. De theoloog Darwin wilde hem daar maar al te graag bij helpen. De "Beagle" bracht Darwin over de hele wereld. Darwin vormt een hypothese dat alle levende organismen zich hebben ontwikkeld uit een oervorm. Darwin zelf had gedacht dat zijn werk als geoloog het meeste indruk zou gaan maken. Met fossielen van schelpen en zeedieren die hij hoog in de Andes had gevonden, wilde hij bewijzen dat de continenten langzaam omhoog stuwden, tegenwoordig een algemeen aanvaard feit. Maar het was toch die andere theorie waar Darwin beroemd mee werd. Want tijdens zijn wereldreis kon hij ongebreideld de soorten bestuderen die hij onderweg tegenkwam. Hij had geen andere taak dan bij het avondeten aan te schuiven bij Fitzroy en hield dus voldoende vrije tijd over om op jacht te gaan. Darwin, die door Edmonton enige scholing in het opzetten van dieren had, stuurde kratten vol objecten terug naar Engeland: opgezette vogels, fossielen, stenen en mineralen, insecten in glazen potten, dierenvellen en een levende reuzenschildpad (Galapagos is Spaans voor "Eiland" zo'n specifieke soort zadelrugschildpad) Van de andere reuzenschildpadden werden de door de leefomgeving van elkaar verschillend gevormde schilden veelal in zee gegooid na consumptie, achteraf gezien stom, stom, stom.

Het grootste vulkaaneiland Isabela lijkt in vorm op een zeepaardje, er komt zelfs een endemische zeepaardsoort voor (*Hippocamos ingens*), een soort die Darwin opnam in zijn verzameling.

Nog geen jaar na terugkomst in Engeland schetste hij op een kladje zijn centrale idee voor de evolutietheorie: een stamboom van soorten. Eureka! Een oorsprong met verschillende aftakkingen. Zijn bijzondere collectie zette Darwin aan het denken. De volgende twintig jaar werkte hij aan De Oorsprong der Soorten. Een van de peilers van zijn theorie was de beroemde Darwinvink, eigenlijk een gorzensoort van de Galapagos-eilanden. Darwin had gezien dat deze haast identieke vogels hun snavel hadden aangepast aan het voedsel dat ze aten: planten, insecten, er was er zelfs eentje die het bloed van andere vogels dronk. Darwin dacht oorspronkelijk dat het allemaal verschillende exemplaren van dezelfde diersoort waren (rassen), maar ornitholoog Gould kwam er in Engeland achter dat het toch twaalf verschillende soorten waren. In zijn bekendste boek "The origin of Species by Means of Natural Selection" uit 1859 doet hij na 20 jaar zijn theorie uit de doeken. In eerste instantie heeft het boek niet de impact die we nu zouden verwachten. Het al eerder uitgegeven boek Vestiges of Creation (Robert Chambers, 1844) veroorzaakte meer controverse. Bovendien werd in dit boek al verkondigd dat de mens van een aap afstamt. Het idee dat soorten veranderen was bovendien al bekend. Zo origineel was Darwin dus niet. Bijzonder aan zijn boek was wel dat Darwin verklaart hoe de soorten veranderen. Darwin heeft dit op knappe wijze opgeschreven. Darwin houdt op de foto zijn vinger voor de mond .. niet verder vertellen! Want wat een soort precies is wist Darwin ook niet en eigenlijk is dat bij ons nu nog steeds zo. Darwin beschrijft zichzelf in zijn autobiografie als "middelmatig". "Ik ben niet erg snel van begrip en niet scherpzinnig (!) mijn vermogen om een langdurige en abstracte gedachtegang te volgen is zeer beperkt". Zijn geheugen noemt hij "veelomvattend, zij het wazig". De colleges die hij, als gesjeesde student in medicijnen en theologie, volgde, vond hij "onverdraaglijk saai". Wat kon hij dan wel goed? Tijdens zijn studententijd gaf het verzamelen van kevers hem "geestdrift en plezier". Hij genoot van het "nauwgezet observeren", het oefenen van geduld en het "piekeren over elk onbegrepen vraagstuk". Verder taxeert hij zichzelf als een onafhankelijke geest: "Ik was niet geneigd blindelings aanwijzingen van anderen te volgen (!) standvastig heb ik

geprobeerd mijn geest ongebonden te houden om iedere hypothese (â€i) opzij te kunnen zetten zodra de feiten op het tegenovergestelde wezenâ€™™. Survival of the fittest is overgenomen van Spencer en is eigenlijk een foutieve benaming voor natuurlijke selectie van een individu dat overleeft, omdat het beter in staat is om zich aan te passen aan veranderende omstandigheden in zijn leefomgeving zoals Darwin bedoelde en niet alleen door optimale conditie of kracht. Meerwaarde voor dit aangepaste individu is synergie. Samenwerking en deels onbaatzuchtigheid in een groter verband van een (familie)groep leidt vaak tot een nog beter resultaat om te overleven (zoals bij sommige economische theorieën als van tijdgenoot Adam Smith of de huidige speltheorie van Nash) met keuzen die ook succesvol zijn bij de mens. Robert Dijkgraaf, president van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) omschreef de grondlegger van de evolutieleer als een wetenschappelijke antiheld: â€œDarwin was de man die het beste idee kreeg dat iemand ooit heeft gehadâ€• . De Engelsman Darwin omschreef de mens als een diersoort die niet boven de natuur staat maar daar onderdeel van is. Een twijfelaar, die niet goed wist wat hij wilde worden en eigenlijk dacht beroemd te zullen worden als geoloog. Iemand die zeeziek aan de belangrijkste reis van zijn leven begon, maar toen hij vijf jaar later terug was, zijn theorie niet durfde uit te geven en pas haast maakte toen Alfred Wallace in een brief uit Indonesië zijn zelfde idee over evolutie aan Darwin stuurde.

Toch is er iets niet de haak. Geveld door malaria ligt de veldwerker Alfred Wallace in een hutje op het eiland Halmahera op de Molukken,. Koortsachtig bedenkt hij, met Malthus in gedachten, dat populatiegroei bij dieren, net als bij mensen, in toom wordt gehouden door factoren als voedselgebrek en ziekten. Alleen de varianten van een soort die het best zijn aangepast aan de omstandigheden overleven, zo concludeert hij. Deze strijd om het bestaan leidt uiteindelijk tot een aanpassing van de soort als geheel. Binnen twee uur formuleert de zieke Alfred zijn theorie van evolutie door natuurlijke selectie. Darwin baseerde zijn veronderstellingen altijd op Lyellâ€™™s theorie van de perfecte aanpassing. Malthusâ€™™ ideeën over natuurlijke selectie hadden eerder geen enkele invloed op zijn denkpatroon, hoewel hij dat nu plotseling wel beweert. Darwin heeft na ontvangst van Wallaceâ€™™s brief in totaal 66 nieuwe paginaâ€™™s toegevoegd aan zijn manuscript. De papierkleur wijkt duidelijk af en is niet grijs, maar grijsblauw. Er is sprake van een stijlbreuk, want, de formulering van bepaalde sleutelpassages lijkt verdacht veel op die van Wallace. Alle brieven die Wallace tussen oktober 1856 en maart 1858 aan Darwin zond, zijn verdwenen. Ook de correspondentie met vrienden Lyell, Hooker en Gray over deze belangrijke kwestie is spoorloos. Heel vreemd want Darwin bewaarde de meest onzinnige briefjes en gooide nooit iets weg. Hij, Darwin heeft list en bedrog gebruikt om zijn claim op de theorie te beschermen en eerder te publiceren dan Wallace. In de loop van de negentiende eeuw zal het boek de wetenschap ingrijpend veranderen. Het debat over evolutie zwelt aan, met name binnen de wetenschap. De oorsprong van soorten wordt stap voor stap naar eigen geloven ingekleurd en het Darwinisme groeit uit tot een grote beweging met kwalijke gevolgen. Hugo de Vries heeft als bewonderaar Darwin nog bezocht. De erfelijkheidsleer van tijdgenoot Mendel, die Darwin niet kende, is later door de Vries weer onder de aandacht gebracht met zijn onderzoek naar Teunisbloemen. Hier ook weer: kweekvormen en rassen zijn bij bloemen, honden of duiven geen andere soorten, maar variaties. Maar wanneer wordt het een soort? Charles Darwin wordt door zijn erfgoed beschouwd als één van de meest invloedrijke figuren uit de geschiedenis. De VPRO heeft de in het Darwinjaar 2009 gestarte wetenschapsreis voltooid met De Stad Amsterdam met als

boegbeeld onze stedenmaagd die ook waakt bij de ingang van het Vondelpark. Tijdens Sail kon je het schip bekijken – wel klein voor zo – lange reis! Helaas varieerde de kwaliteit van de uitzendingen met veel gemiste kansen, ik had me er zeer op verheugd! Wat opviel was de enorme achteruitgang van de bezochte gebieden met die van Darwin's reis. Zo is de flora en fauna van de Galapagos archipel sinds de jaren zeventig hard op weg volledig vernietigd te worden door loslopende geiten, wilde honden en katten, bevolking en toerisme. Een voorbeeld daarvan is een van de spotlijstersoorten die op uitsterven staat (zie afbeelding). Door de bestudering van balgen van deze spotlijsters kwam Darwin nog eerder dan bij de vinken op het idee dat ze waren ge – volueerd uit een oorspronkelijke soort die hij ook zag op het continent.

Darwin was nooit zo ver gekomen als hij niet van jongs af een amateur veldbioloog als in de traditie van de KNNV was geweest met een niet te onderdrukken belangstelling voor zijn natuurlijke omgeving en door zijn omgang met uitmuntende natuurwetenschappers. Niet alleen tijdens zijn vijfjarige wereldreis – maar vooral in zijn jeugd langs de rivier, zijn zoektocht naar de natuur in zijn studietijd en 40 jaar rond zijn grote achtertuin van Down House ten zuidoosten van Londen, waar hij de rest van zijn leven biologische proeven deed om zijn theorie – n te testen en waar hij zijn kinderen een zelfde belangstelling bijbracht. Als boegbeeld reisde achterachterkleinkind Sarah Darwin met haar kinderen alle 8 maanden mee als biologe met De Stad Amsterdam. – Op de Galapagos leven de meeste spotlijstersoorten op aparte eilanden en een slimme en vastberaden spotlijster beschouwde ons huis als zijn territorium. Mijn zonen speelde in de huiskamer toen hij binnen vloog – ze volgden elke beweging, giechelden verrukt en riepen : – Mam er zit een spotlijster in de kamer en.. hij is weer weg!.. – toen hij elegant de achterdeur uitvloog. Ze houden een blije herinnering aan deze belangrijke toevallige ontmoetingen met de natuur We zijn bevoorrecht geweest ons onderkomen met dezelfde Galapagos spotlijster te delen die zo – diepgaand effect had op de vorming van Darwin's theorie van natuurlijke selectie – .

Evert Pellenkofft

SLENTEREN OVER DE WOESTE GROND VAN WINTERSWIJK

Op een prachtige zomerse dag met aanvankelijk wel wat wolken reden we op 21 augustus met de bekende rode bus naar het oosten des lands, terwijl Arend Wakker ons onderweg onderwees over de geologische achtergronden van deze dag: Nederland op het Noordzeebekken en het minibekken van M – nsterland waar Winterswijk op een – zadel – ligt, een welving door een lang geleden ontstane plooiing. Hierdoor zijn oudere gesteenten aan de oppervlakte gekomen, muschelkalk, leem en bont zandsteen, ook wel Trias genoemd naar het tijdperk, op de grens van het Perm, waarop zich een van de grootste natuurcatastrofes plaatsvonden uit de geschiedenis. Hierdoor stierven ook veel dieren uit.

Willinks Weust

Een en ander heeft hier tot een heel bijzondere begroeiing geleid, vooral te zien op het natura 2000terrein – Willinks Weust – (Zoek het maar eens op internet op!) Daar zouden we naar gaan kijken. Maar eerst legden we aan in Zevenaar om koffie te drinken bij het AC-wegrestaurant. Volgens de Kampioentest scoorde men hier slechts een 3 voor het appelgebak; gelukkig was ons gebak en koffie wel goed.

â€™ Gebak onjuist berekendâ€™™ stond er in de test. Nou, wij waren ook niet goedkoop uit. Maar de voordelige pannenkoeken later die middag maakten dat wel weer goed. Toen ging het voorwaarts tussen de met mest uit de potstallen opgehoogde essen en maisvelden op de arme gronden naar een pareltje van de Nederlandse natuur.

Lang geleden was hier een tropische Waddenzee

Bij steengroeve Ankerpoort, waar we in het verleden al eens zijn afgedaald, werden we ontvangen door de bekende Fred Bos, al 38 jaar woonachtig en kenner van dit gebied bij uitstek.

Ter plaatse leidde Arend ons bezoek in met nog wat informatie over sauri's waarvan in deze voormalige tropische Waddenzee soms nog voetsporen, skeletdelen of schedels worden aangetroffen. Er was nog een onbekende man, die meende ons een dienst te bewijzen door telkens de uitleg van Arend en Fred meende te moeten aanvullen. Gelukkig was hij niet van de plantjes, zodat we hem al gauw konden afschudden.

Tweehonderd soorten bramen!

Bij ons ging het vandaag vooral over wat er nu groeit en bloeit. Fred wees ons al direct op Valse salie, Reuzenzwenkgras en Bijvoet. Hij liet even horen waarom de Ratelpopulier zo heet, wees ons op de hier gewone Tweestijlige meidoorn. Af en toe plukten de excursisten een braampje van de 200 soorten die in Nederland voorkomen!

Voor de meeste natuurgebieden geldt dat je er vaker moet komen. Want de Wespenorchis en andere orchideeën, waarvan we alleen nog maar een bruine stengel zagen, bloeien niet in augustus.

In de bus was een bij de voorexcursie verstrekte lijst uitgedeeld met ruim 150 hier voorkomende soorten planten, waarvan we er heel wat te zien kregen. Ik zal ze dus niet allemaal noemen, alleen enkele bijzonderheden vermelden. Zoals de halfparasiet Hengel, die vegeteert op grassen.

Blauw blauw

Hier staat de Blauwe knoop naast het Knoopkruid. Vrij bijzonder is de Karwijselie. Heel veel diepblauwe klokjesgentianen, die als de insecten niet voor de bestuiving hebben gezorgd plan B in werking te stellen door aan zelfbestuiving te doen! Er is Stekelbrem en Kruipbrem. Te vinden. Eén van de deelnemers heeft een geplastificeerde vlinderherkenningskaart meegebracht, maar veel verder dan geaderd witje, koolwitje, bont zandooje en hooibeestje (door Trees gevangen in haar vlindernet) komen we niet.

Arend ontdekt een mooie rups. waarbij we medelijdend constateren dat hij is geparasiteerd door een sluipwesp. Bij nadere beschouwing blijken het de gele borsteltoefjes van de **Witvlakvlinder** te zijn, zodat we hem opgelucht verder kunnen bekijken. Op een hazelaar treffen we een wants met de schutkleur van die struik. Zeg dat wel

Het stikt hier van de zeggesoorten: blonde, ster, blauwe, bleke, geelgroene en vlozegge! Van die laatste kun je â€™ vloeienâ€™™af laten springen om hem te herkennen. Veel vogels laten zich vandaar niet zien en ook de libelleoogst valt tegen, Trees heeft een Keizerlibel waargenomen.

We herkennen Tormentil, maar wat zijn nou die daarop lijkende gele bloemetjes?: Egelboterbloem!

We hebben geen haast vandaag

Met KNNVers kun je over het algemeen niet opschieten, want telkens moet er weer bij Æ©Æ©n van die vele prachtig plantjes worden geknield. In tegenstelling tot veel busexcursies waarbij we een druk programma moeten afwerken heeft de organisatie er dit keer voor gekozen dat we de tijd hebben, zodat we, bij wijze van spreken, over dit heidegebied van 67 hectare kunnen kruipen.

We gaan nu dwars door het bos struinen, al kan voor wie wat minder goed ter been is ook het bospad worden genomen. Eerst bewonderen we nog het piepkleine Geelhartje en komt uit de achterhoede het bericht dat er Polei is aangetroffen. De gids moet de vindsters echter teleurstellen: het is gewoon Akkermunt.

Een sturingput en een lijstersmidse

In het bos staan fraaie Russulaâ€™s en wijst Fred ons een Zoete kers aan. Verder Heelkruid.

Een groepje is terecht wat achtergebleven omdat er een sturingput is ontdekt, een soort proefput voor het winnen en eventueel gebruik van kalksteen. Er wordt weer eens bewezen dat je niet door de natuur moet snellen maar goed om je heen kijken, want er wordt ook nog een lijstersmidse ontdekt: een plek met allemaal door lijsters stukgeslagen en daarna leeggegeten slakkenhuizen.

Een gekartelde paddenstoel wordt gedetermineerd als Trechterammoniet. Verder zien we een Melkzwam en nog weer later zachtgele Anijschampionns.

Op een volgende open plek staan veel Jenerverbessen. Nogal wat van die struiken zijn zwaar beschadigd door het dikke pak sneeuw dat er deze winter op heeft gerust. In het zogenaamde Heksenbos staat de inheemse Taxus en de heer Bos wijst op een Haagbeuk, herkenbaar aan netwerkstrepen op de stam.

Het bleeksporig en donkersporig bosviooltje hier bloeit nooit, maar zaait toch wel flink uit.

Varen

Nog meer bijzonderheden in dit bos: Beukenwortelzwam, een bruine kikker (we zien â€™h hartje kloppen). Alsof ze er voor de excursie zijn neergezet staan op Æ©Æ©n plek een wijfjesvaren, een mannetjesvaren, de brede en de smalle stekelvaren.

Terug op de hei wijst Fred Bos ons de Spaanse ruiter aan, die hier door een of andere onverlaat is ingevoerd. Hij kan er nog kwaad om worden. â€™t Wordt tijd om weer in te stappen. Fred laat de bus nog even stoppen om Schaafstro te plukken en door te geven; dat lijkt op Paardenstaart/Heermoes/

Lidsteng, maar heeft geen zijtakjes. Het plantje beantwoordt precies aan de beschrijving uit de Flora van Bert Ripmeester.

We werpen nog een blik op de in de kalksteen gegraven Willinkbeek en begeven ons naar de Harmienehoeve, tegen de Duitse grens aan, waar we genieten van een verrukkelijke boerenpannenkoek. Verscheidene excursisten kopen hier ook nog de echte Winterswijkse Boerenkaas.

Frans van der Feen

WAARNEMINGEN

Een aantal niet alledaagse opmerkelijkheden, bij toeval tegengekomen vanaf mei t/m september dit jaar, zittend achter het stuur van de auto of lopend in de eigen woonomgeving.

16 mei: in huis 1 **hoornaar**, die zich gemakkelijk liet vangen in pot, om buiten vanaf
â€™ gras snel weg te vliegen.

27 mei: â€™s middags 2 uur steekt een **haas** (even om zich heen kijkend) de
officiële oversteekplaats bij een rotonde van de Franse Kampweg in Bussum over.
Vanaf 6 juli: vlak bij de Franse Kampheide groepje **zandblauwtjes** in combinatie met
hazenpootjes.

Vlinderwaarnemingen in de tuinen van Nora en Hans:

Al 12 jaar sturen wij de resultaten op aan de Vlinderstichting: per soort vroeger veel,
tegenwoordig weinig, meestal nog wel ca. 14 soorten. Enkele opvallers:

Bij Nora op 10-9 toch nog 1 **distelvlinder**, bij mij geen. Ik had wel 20-7 1 **heivlinder**,
30-7 1 **koninginnepage**, 6-9 1 **Icarusblauwtje**.

Aug/september

Diverse keren, meestal in de avondschemering langs de provinciale weg Weestp
â€™ Bussum 1 of 2 **ooievaars** altijd uitkijkend vanaf een hoge lichtmast. Op 2-8
trotseerde er een een zeer zware onweersbui.

20 september: in Bussum: thuis bij de composthoop 3 **knolparasolzwammen**. Rond
de treurberk diverse keren enige **roodsteelfluweelboleten** en
grofplaatrussulaâ€™s.

26 september: vonden wij tegen een muurtje langs â€™ trottoir om de hoek 1 in
bloei staand **boekweitplantje**.

29 september: bij Nora: onder de Hederahaag: 4 **gekraagde aardsterren**

Aug/ september:

In mijn voortuintje veel **groene naalदार**, **vingergras**, ook wat **Europese
hanenpoot**. Meer naar â€™ centrum in Bussum: veel **straatliefdegras**, 1
exemplaar **pluimgiers** tussen de tegels en veel gehoorde **klaverzuring**.

Bussum, 30-9-2010 **Hans Schut**